

ІХ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ТУРНІР ЮНИХ ПРАВОЗНАВЦІВ ОЧИМА ЧЛЕНІВ ЖУРІ ТА КЕРІВНИКА КОМАНДИ

Про підсумки Всеукраїнського турніру юних правознавців — 2011

Віктор МАШКА,

*член журі ІХ Всеукраїнського турніру юних
правознавців, учитель-методист ЗОШ І—ІІІ ст.
№ 6 м. Мукачевого Закарпатської обл.,
заслужений учитель України*

З метою пошуку та підтримки талановитої молоді відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 20 вересня 2011 р. № 1076 у м. Севастополі з 30 вересня по 4 жовтня відбувся ІХ Всеукраїнський турнір юних правознавців.

Турнір був організований Міністерством освіти і науки, молоді та спорту, Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти. До його проведення були залучені управління освіти і науки Севастопольської міської державної адміністрації, інститут післядипломної освіти Севастопольського міського гуманітарного університету. Координатором турніру виступила **Р. І. Євтушенко**, головний спеціаліст Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

У ІХ Всеукраїнському турнірі юних правознавців взяли участь 124 учні 9—11-х класів, які склали 25 команд. На турнірі Харківська область була представлена чотирма командами; трьома командами були представлені Луганська, Одеська та Рівненська області; по дві команди взяли участь у турнірі від Донецької області, міст Києва та Севастополя; однією командою були представлені Житомирська, Волинська, Івано-Франківська, Київська, Тернопільська та Херсонська області. Учасники

Юні правознавці на ІХ Всеукраїнському турнірі

турніру та члени журі мали можливість проживати та змагатися в одному з найкращих дитячих таборів України «Ласпі». Чисте морське повітря та велика кількість зелених насаджень всіляко сприяли не тільки хорошій грі учасників, а й чудовому відпочинку. На відміну від попередніх турнірів, на ІХ Всеукраїнському турнірі юних правознавців для учасників було організовано три вечори відпочинку, що давало чудову можливість знімати напругу після складних і виснажливих інтелектуальних змагань. Школярі та члени журі під час турніру відвідали Севастополь та ознайомились із пам'ятниками архітектури цього чудового міста.

Відкриття турніру відбулося 30 вересня 2011 р. у Палаці дитячої та юнацької творчості м. Севастополя й стало справжнім святом правових знань.

Турнір розпочався із презентації команд. Виступи команд виявилися дуже цікавими і різноманітними. Всеукраїнське журі, яке очолив професор, доктор юридичних наук **В. В. Ладиченко**, відзначило високий рівень виступів, який забезпечувався доцільним використанням музичного супроводу, мультимедійних технологій, що було співзвучно з тематикою турніру. Багатьом командам удалося вміло поєднати гумор і високі правові матерії.

1 та 2 жовтня 2011 р. проводилися чвертьфінальні бої, у яких взяли участь всі команди. Вони грали за завданнями, які отримали задовго до початку турніру.

Завдання ІХ Всеукраїнського турніру юних правознавців

1. Принцип поділу влади: єдність влади чи автономність (незалежність) її гілок?
2. Громадянське суспільство та держава: проблеми взаємодії.
3. «Не бійся закону — бійся судді»: поясніть цей відомий вислів.
4. Форми парламентського контролю: проблеми правового здійснення.
5. Власність: право чи обов'язок.
6. Релігійні об'єднання: проблеми визначення поняття.
7. Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження»: юридична фікція чи реальна дія його норм?
8. Екологічне право: право використання природних ресурсів чи їх охорона?
9. «Громадське місце»: проблеми визначення поняття та його класифікації.

10. Право власності на земельну ділянку у цивільному та земельному праві України: проблеми взаємного доповнення та виключення.

11. Банкрутство: фінансова неспроможність чи ухиляння від юридичної відповідальності.

12. «Припинення шлюбу» та «недійсність шлюбу»: проблема співвідношення понять та їх правових наслідків.

13. Розвиток інституту прийомної сім'ї в Україні: в інтересах дитини чи в інтересах держави?

14. Колективні договори та угоди: питання нормативності їх положень.

15. Європейський Суд з прав людини: найвища судова інстанція чи незалежний судовий контроль над державою?

3 жовтня 2011 р. відбулися **півфінальні бої**, участь у яких взяли 12 команд-переможниць чвертьфінальних ігор. За їх результатами у **фіналі** наступного дня зустрілися команди Донецької області «Феміда Дон»; Луганської спеціалізованої школи І—ІІІ ст. № 5; збірна команда Волинської області та команда гімназії № 143 м. Києва.

Якщо чвертьфінальні та півфінальні бої проходили за тими запитаннями, відповіді на які учасники турніру готували заздалегідь, то про остаточний перелік запитань для фіналу його учасники дізналися тільки після визначення переможців у півфінальних боях. Затвердження переліку завдань для фінальної гри було здійснено колегіальним рішенням журі після досить тривалого та бурхливого обговорення.

Завдання фіналу турнірних змагань

1. Регламентація права на мирні зібрання: звуження змісту конституційного права чи вимога безпеки суспільства?

2. Пропозиція хабара: злочин чи виявлення умислу?

3. Норми Конституції України та норми підзаконних актів: проблеми співвідношення.

4. Право неповнолітніх на емансипацію: право на «дострокове» повноліття чи зміна правового статусу особи?

5. Євросоюз: конфедерація, федерація чи особлива форма державного устрою?

Переможцем турніру було визнано збірну команду Донецької області «Феміда Дон».

Ще три команди — Луганської спеціалізованої школи І—ІІІ ст. № 5, збірна команда Волинської області та гімназії № 143 м. Києва — вибороли **дипломи другого ступеня**.

Дипломи третього ступеня було вручено 8 командам: команді «Луганський НВК спеціалізована школа І ст. — гімназія № 42», збірній Донецької області «Фортуна Дон», збірній Фрунзенського району м. Харкова, команді Житомирської області «Бердичівські правознавці», Івано-Франківського обласного ліцею-інтернату для обдарованих дітей із сільської місцевості, Сарненського економіко-правового ліцею та Костопільської гуманітарної гімназії ім. Т. Г. Шевченка Рівненської області й

команді «Луганський обласний багатопрофільний ліцей: МАН».

Загалом усі учасники турніру показали досить високий рівень підготовки, продемонстрували глибокі знання з різних галузей права, зокрема із конституційного, сімейного, господарського, екологічного, земельного права та теорії держави і права. Як доповіді, так і опонування учасників правових раундів були, переважно, чітко структурованими, наповненими глибоким змістом, містили значний обсяг цікавої та вельми цінної правової інформації. Сама атмосфера правових раундів відзначалася толерантністю та глибокою повагою учасників інтелектуальних змагань один до одного.

*Переможці турніру — збірна команда
Донецької області «Феміда Дон»*

Разом з тим слід зазначити, що учасниками турніру було допущено певну кількість юридичних помилок. Здебільшого це можна було пояснити тим, що школярі дуже хвилювалися під час своїх виступів. З метою запобігання повторення помилок на майбутніх турнірах варто детально зупинитися на їх аналізі.

Серед найбільш поширених помилок були неточності у відповідях учнів. Так, наприклад, регламент, за яким працює ВРУ, було названо Законом України «Про діяльність Верховної Ради України»; Верховний Суд України було названо Найвищим Верховним Судом; ВРУ було названо не єдиним законодавчим органом, а вищим законодавчим органом.

Учнями була допущена й низка грубих юридичних помилок, що є неприйнятним для інтелектуальних змагань державного рівня. Зокрема, деякі учасники турніру плутали зміст права власності на землю та суб'єкти права власності на землю; стверджували, що іноземці не можуть мати у власності земельні ділянки в Україні, незалежно від того, до якої категорії земель належать ці земельні ділянки; наполягали на тому, що депутатське звернення, на відміну від депутатського запиту, не потребує надання офіційної відповіді; вважали, що судді КСУ, призначені ВРУ, перебувають під парламентським контролем; доповідачі переконували опонентів у тому, що в Україні не тільки уряд підконтрольний парламенту, а й навпаки; стверджували, що передача дитини

у прийомну сім'ю відбувається як передача дитини на правах сина чи дочки; людину називали пріоритетним завданням держави; опоненти переконували доповідачів у тому, що дисциплінарні комісії суддів мають право скасовувати судові рішення.

Спостерігалось також нічим не виправдане ототожнення понять. Наприклад, одна з команд ототожнювала поняття «об'єднання громадян» і «релігійні організації»; інша — поняття «Європарламент» і «Рада Європи»; ще одна команда — «Європейський Суд з прав людини» та «Міжнародний Суд ООН». Ототожнювалися також такі поняття, як «провокація хабара» та «пропозиція хабара», «депутатський запит» і «депутатське запитання»; «народ України» та «населення України»; «звуження змісту прав» та «звуження обсягу прав»; «земельний пай» та «земельна ділянка»; «колективна власність» та «спільна сумісна власність».

Деякий подив викликали у членів журі й окремі міркування учасників турніру з приводу доцільності внесення певних змін до законодавства. Зокрема, про доцільність доповнення першої статті Конституції України нормою такого змісту: «В Україні гарантується проживання у громадянському суспільстві»; про скасування Земельного кодексу України, а натомість доповнення Цивільного кодексу книгою сьомою «Земельне право»; про введення поняття банкрутства для політичних партій; про надання можливості учнівським колективам укладати договори із адміністраціями навчальних закладів; про введення кримінальної відповідальності за подружню зраду; про надання права обласним радам висловлювати недовіру ВРУ та інші. Інколи, мабуть, знову ж таки через хвилювання або через перевтому, учасники турніру допускали певні обмовки, що негативно впливало на оцінку їхніх виступів. Наприклад: «держава відхиляється від виконання своїх обов'язків»; «природа є об'єктивним суб'єктом правовідносин»; «релігійні об'єднання класифікуються за Податковим кодексом»; «до юридичної особи може бути застосовано адміністративно-кримінальний арешт строком на два роки»; «діти-сироти мають право на побачення із біологічними батьками»; «населення України становлять юридичні особи, фізичні особи та територіальні громади»; «філії релігійного об'єднання є канонічно та обрядово відокремленими структурними підрозділами»; «власність не є ані правом, ані обов'язком, насправді вона є правовим обов'язком»; «Європейська Конвенція про основні права і неосновні обов'язки».

Не зважаючи на те, що на переважну більшість запитань членів журі учасники турніру змогли дати обґрунтовану відповідь, однак деякі запитання викликали певні труднощі.

Нижче наведемо кілька прикладів таких запитань, на які учасники правових раундів все ж таки не змогли відповісти. Одночасно подаємо свій варіант відповіді. Сподіваємося, що це стане у нагоді учасникам майбутніх турнірів, сприятиме зростанню рівня їх підготовки до правових змагань.

Запитання (далі — З.): З приводу одного й того самого шлюбу судом було прийнято три рішення.

Перше — шлюб було розірвано; третє — шлюб було визнано недійсним. Яким було друге рішення суду і чому саме таким воно було? **Відповідь** (далі — В.): другим рішенням суду було рішення, яким скасовувалося перше, бо перед тим, як визнати шлюб недійсним, необхідно було скасувати рішення про розірвання шлюбу, оскільки не можна розірвати недійсний шлюб.

З.: Чи виникає право власності на земельну ділянку в особи, яка придбала земельний пай?

В.: Не виникає, бо для цього земельна ділянка має бути виділена в натурі.

З.: Участь голови Єврокомісії у зустрічах великої вісімки засвідчує про федеративну чи конфедеративну ознаку Євросоюзу?

В.: Про федеративну ознаку, оскільки така участь підтверджує, що Євросоюз є суб'єктом міжнародного права.

З.: Як змінилися можливості ВРУ щодо здійснення парламентського контролю за діяльністю уряду після повернення України до президентсько-парламентської форми правління?

В.: Ускладнилися, тому що ВРУ уже не має тих важелів впливу на уряд загалом і на окремих міністрів зокрема, які вона мала при парламентсько-президентській формі правління.

З.: Чи можуть діти, передані у прийомну сім'ю, стати спадкоємцями за законом за прийомними батьками?

В.: Можуть як спадкоємці четвертої черги, тобто як особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менше п'яти років.

Журі ІХ Всеукраїнського турніру юних правознавців

Під час проведення правових раундів значно зменшилася кількість запитань репродуктивного характеру, які опоненти ставили доповідачам, а рецензенти — опонентам і доповідачам. Переважна більшість цих запитань носила творчий характер. Разом з тим мали місце випадки, коли опоненти та рецензенти ставили запитання, які безпосередньо не стосувалися теми. Вони навіть не були дотичними до теми завдань. Безперечно, що це негативно впливало на оцінювання команд.

Особливістю турніру стало також те, що в ньому порівняно з попереднім конкурсом стало набагато менше учасників із 9-го класу. Найбільшою несподіванкою стала перемога у турнірі команди,

учасники якої навчаються у фізико-математичному класі, а не у правовому. Досить незвичною була й значно більша кількість тактичних відмов, ніж це мало місце на попередніх турнірах. Можливо, слід внести зміни у правила проведення турніру з метою унеможливлення повторення надалі таких ситуацій. Варто обговорити й питання про доцільність оцінювання доповіді у півтора рази вищими балами, ніж опонування, з огляду на те, що доповідь є домашньою заготовкою, а опонування — експромтом, тому його здійснити значно важче.

Щира подяка організаторам турніру, які зуміли на належному рівні забезпечити проведення цього великого свята правових знань. Особливо хочеться відзначити самовідданість учнів, які доклали максимум зусиль для того, щоб гідно представити свої регіони на державному рівні.

Щира вдячність членам журі турніру Любові Олександрівні Новіковій, Валерію Анатолійовичу Силенку й учасникам збірної команди м. Харкова Дмитру Романенку та Дмитру Моцному за надану допомогу у написанні цієї статті.

Про турнір, еліту та майбутнє України (Нотатки на полях про турнір юних правознавців — 2011)

Тетяна ЩЕРБАКОВА,

*член журі IX Всеукраїнського турніру юних
правознавців, учитель історії та правознавства
ЗОШ № 50 м. Севастополя*

На інтелектуальний учнівський турнір такого рівня я потрапила вперше. Розумію, що «неофіт святіший Папи римського», але, можливо, висловлені пропозиції допоможуть майбутнім учасникам та організаторам. Акцентую увагу люб'язного читача на тому, що ці нотатки — швидше належать педагогу, а не правознавцю.

Після першої ж серії ігор чвертьфіналу зрозуміла, що бути членом журі на подібних змаганнях — справжня інтелектуальна й педагогічна насолода.

Побачивши дітей ще на відкритті турніру, я була вражена, як багато не тільки розумних, а й красивих облич. Зібралася еліта, генофонд, майбутнє країни. Вони розумні, інтелігентні, розкуті, вони такі не тільки для «галочки». А головне — поняття «добре», «погано», «справедливість», «правосуддя» ще не розмиті у них реаліями нашого життя. Спілкування з учасниками інтелектуальних змагань під час раундів і поза ними показало, що всі вищезгадані епітети для них не просто гра, зараз це частина їх самих.

У турнірі взяли участь 25 команд практично з усієї України. Але я переконана, що їх могло бути більше. Безперечно, їх обов'язково буде більше, попри те, що турнір комерційний. Досвід, який отримують учасники та керівники команд на подібних зустрічах, дозволяє підняти на значно вищий рівень як компетентність учнів у юриспруденції, так і рівень навчання правознавства у школах України. Саме для популяризації цього всеукраїнського заходу, що збирає інтелектуальну еліту наших шкіл, для підвищення якісного рівня проведення турніру і призначені нижченаведені... ні, не поради і рекомендації, а скоріше коментарі.

Перше, про що б хотілося сказати, це підготовка команд. Безсумнівно, була проведена величезна робота. Команда, яка в змозі брати участь у турнірах подібного рівня є продуктом не одного року підготовки. І справа не тільки в нормативній базі.

Уміння та навички (або, висловлюючись сучасною педагогічною мовою — компетентності) неможливо сформулювати навіть найбільш «штурмовою», але короткостроковою підготовкою.

Що ж необхідно для перемоги в «бою»?

1. *Уміння структурувати.* Бачення окремих складових не тільки в своїй відповіді, а й у тому, що говорять суперники, дозволяє швидко зреагувати на відсутність логіки, слабкість аргументів, затягнутість або бездоказовість візаві. А значить — отримати додаткові плюси при опонуванні та рецензуванні.

2. *Навички ораторського мистецтва та риторики.* Хай вибачать мене читачі за настільки пишномовний стиль, але було дуже прикро бачити, що чудова думка губиться в нетрях недорікуватості того, хто відповідав. І навпаки, чітка мова, цікаві обороти та фразеологізми відразу підвищували шанси на високий бал, особливо в полеміці.

Грає команда гімназії № 143 м. Києва

3. *Уміння знаходити оптимальний баланс між толерантністю та своїми переконаннями.* Безсумнівно, поважати точку зору іншої команди важливо, але це не повинно (тим більше — у майбутніх юристів) заважати вмінню аргументувати свою власну. На жаль, найчастіше наведені аргументи «повисали в повітрі».

4. У зв'язку з вищевикладеним надзвичайно важливою є навичка *переконливої аргументації*.

Учасники обов'язково повинні пам'ятати, що, називаючи цифри (статистику), необхідно відразу наводити не тільки джерело, звідки вони були взяті, а й інші цифри, щоб наочно показати динаміку процесу. Якщо цитується нормативний акт, то всі терміни, що згадуються в ньому, повинні бути зрозумілі тому, хто їх цитує. В іншому разі той, хто цитує, ризикує «погоріти» на проханні журі або суперників пояснити значення висловленого. Дуже обережно варто підходити до використання інформації, отриманої з Інтернету. Вона легкодоступна, але факти, які вона містить, важко довести. Можливо, необхідно знаходити першоджерела і тоді сміливо на них посилалися. Тим більше, що зараз всесвітня мережа дозволяє отримувати доступ до найповніших електронних баз усіх гілок влади.

5. Як на мене, підготовку до турніру необхідно починати з докладного *термінологічного екскурсу із запитань*, запропонованих до обговорення. Іноді учасники, продемонструвавши блискучі знання нормативних актів, абсолютно забували про суть запитання, про юридичний сенс зазначених у запитаннях понять.

Є у мене і кілька пропозицій до оргкомітету. Головне — обов'язково продовжуйте цю чудову традицію! Незважаючи на всілякі політичні та економічні коливання та труднощі! Це — реальна, осмислена, цікава й безсумнівно високопродуктивна форма спілкування та підвищення освітніх стандартів.

І щоб мінімізувати рутинні процеси організації та проведення турнірів, пропоную створити електронну базу. Що там має бути? Бланки протоколів і зведених відомостей, фінансова документація та економічна нормативна база. Як для оргкомітету, так і для учасників, алгоритмічний список заходів, необхідних майбутнім господарям турніру, наприклад: 1. Прийом заявок. 2. Оформлення фінансової звітності. 3. Формування бюджету турніру. 4. Розселення. 5. Транспорт тощо. Можливо, все

це істотно модернізує надалі менеджмент всеукраїнських турнірів.

Не останню роль для учнів, які беруть участь у турнірах юних правознавців, відіграє можливість отримати додаткові бали за участь і перемогу в ньому при вступі до спеціалізованих ВНЗ. Враховуючи, що в роботі журі турніру беруть участь дуже значимі для правової освіти України особи, можливо, варто вказувати на грамотах і дипломах прізвища та посади всіх членів журі, щоб переможці мали можливість відразу після повернення гордо продемонструвати докази визнання своїх успіхів на найвищому рівні. І, звичайно, вкласти їх у своє резюме при вступі.

І останнє, можливо не зовсім серйозне спостереження. Останнє за списком, але не за значенням (як кажуть мешканці Великобританії). Турнір показав, що гендерна дискримінація в Україні втрачає силу. Співвідношення хлопчиків і дівчаток було практично рівним, та й рівень ділових якостей аж ніяк не залежав від статі доповідача. Ось чим відрізнялися панянки, так це безсумнівною чарівністю, що тільки зростала від демонстрації блискучих правових знань та умінь вести (саме — вести) дискусію.

Що ж ми отримуємо, проводячи щорічно всеукраїнські турніри юних правознавців? На мій погляд, найголовнішим результатом є формування у підростаючого покоління позастанового, позарегіонального, об'єктивно загальнодержавного правового менталітету. А той факт, що формується ця риса у майбутніх юристів (а значить — бізнесменів, політиків, законодавців, представників судового корпусу), дозволяє дивитися на перспективи України як держави з оптимізмом і надією.

P.S. Окрема подяка всім, хто зміг матеріально забезпечити проведення турніру, всім, хто оплатив внески учасників та їхній проїзд. Можливо, цей капітал не принесе швидких дивідендів, але, безсумнівно, дасть можливість підготувати сучасних юристів, бізнесменів, політиків — майбутню інтелектуальну еліту України.

Одкровення молодого правознавця

Галина ПАЛІЙЧУК,

керівник команди НВК № 240 «Соціум» м. Києва

Ще з дитинства у мене була мрія викладати в школі. Чесно кажучи, ця мрія не відповідала моєму амбітному характеру та прагненням, проте вона мала право на існування.

Закінчивши університет та здобувши ступінь магістра права, маючи за плечима досвід роботи за спеціальністю та в галузі судової журналістики, займаючись масштабними соціальними проектами та громадською роботою, моя душа, попри все, була неспокоїна.

Неспокоїна, тому що дитяча мрія залишалась нереалізованою, хоча я була певним чином дотична до шкільного правознавства, створивши навчальний

посібник «Кримінальний кодекс для дітей». Мене тягнуло в школу.

І ось наприкінці серпня мені подзвонила шкільна вчителька права з пропозицією, від якої я ще з півгодини перебувала у шоковому стані. Вона попросила зайняти її місце!

— Ірино Геннадіївно, але ж у мене в планах ООН, або у крайньому разі Європейський суд із прав людини...

Та щось змусило мене зупинити свою гординю та піддатися спокусі, поклику серця: хоча б спробувати себе у ролі вчителя.

Проте амбіції є амбіції, і просто стати вчителем на місяць мене не влаштовувало, потрібно було зробити за цей період щось суттєве та значуще. Таким суттєвим і значущим стала участь команди моєї рідної школи під моїм керівництвом

у IX Всеукраїнському турнірі юних правознавців, що проходив з 30 серпня по 4 жовтня 2011 р. не-подалеку від міста Севастополя.

Зізнаюся, що це було реалізацією ще однієї мрії дитинства. Річ у тім, що навчаючись у цій школі 7 років тому, я їздила на такий самий турнір, але з історії. На правознавчі турніри тоді не було ані бажаючих (окрім мене), ані ресурсів у школи оплатити участь. Тому, як-то кажуть, не вийшло в одній іпостасі, спробую в іншій — у ролі керівника команди.

Учасники турніру
із заступником голови журі В. Л. Сутковим

Діти дуже прив'язують. Мене про це попереджали... Так само мене прив'язали не лише учасники команди, а й школярі інших класів, де я викладала. А це, ні багато, ні мало, — уся паралель 9-х, 10-х та 11-х класів.

Місяць безперервних тренувань після занять, гарячі дискусії, і ось — 5 найкращих серед рівних ідуть на турнір.

Мабуть, молодість і не така вже й значна різниця у віці дозволила мені краще зрозуміти характер, поведінку та потреби дітей, а відтак — знайти до них потрібний підхід.

Усі були гарно підготовлені, настроєні бойовим духом і з вірою у серці.

Проте, ми «завалили» першу гру, а тому шансів на перемогу після цього вже практично не було. Звичайно, я не сказала про це дітям, а навпаки, — підбадьорювала їх та переконала боротися до кінця. Тому другу і третю гру ми зіграли блискуче, а у четвертій грі банально не пощастило.

Отже, розкажу про помилки, яких ми допустилися, і які є суттєвими, на мій погляд, при підготовці команди.

Враховуючи специфіку турніру, слід пам'ятати:

1. Оскільки в грі присутні три основні ролі — доповідач, опонент і рецензент, у команді, відповідно, повинні бути особи, які блискуче володіють ораторською майстерністю, вміють відстоювати власну думку, мислять аналітично, логічно та конструктивно. Крім того, при опонуванні дуже важливим є вміння швидко вловлювати інформацію, уважно слухати та миттєво реагувати.

2. Якщо ваш учень гарно висловлює думки на папері та виграє завдяки цьому олімпіади, це ще не значить, що він зможе достойно виступити на такому турнірі, оскільки гарно писати не завжди означає гарно говорити та швидко реагувати.

3. Таким чином, для того, щоб був шанс на перемогу, у команді усі мають вміти грати всі три ролі так, як описано вище. Одночасно команда повинна мати у своєму складі два козири — блискучого доповідача-оратора та блискучого опонента-критика.

4. І останній важливий момент — командна робота та загальна психологічна атмосфера у команді. «Один за всіх і всі за одного» — головний девіз, що передбачає як взаємну підтримку учасниками один одного, а також підтримку керівника. Саме тому під час підготовки до турніру значну увагу слід приділити так званому *team building* — командним тренінгам. Спільний похід у театр чи кіно, пікнік тощо мають стати невід'ємною частиною підготовки до турніру.

Наша команда програла, на мою думку, саме через відсутність у її складі людини, яка б могла гідно виконати роль опонента. Це була винятково моя помилка через те, що я не мала змоги досконало дізнатися характер дітей за той незначний проміжок часу моєї роботи у цій школі, а також часу, що був відведений на підготовку до турніру. Крім того, діти по-різному себе проявляють на, так би мовити, власній території, коли готуються сам на сам із іншими членами команди й керівником, та тоді, коли потрапляють у стресову ситуацію (в цьому разі — це турнір), де на них дивляться та слухають не лише «свої», а й учасники інших команд і члени журі.

На моє переконання, найголовнішим результатом турніру стало те, що діти знайшли нових друзів, набули вкрай корисного для життя досвіду та відпочили, дихаючи чистим морським повітрям і милуючись неперевершеними пейзажами бухти Ласпі.

Per aspera ad astra!

**01708 — газета «Історія України» +
журнал «Історія в школі»**

Вартість передплати

на 1 міс. — 32,49 грн на 6 міс. — 194,94 грн
на 12 міс. — 389,88 грн

Щомісяця ви отримуватимете:

